

kompleksnoi-programi-profilaktiki-zlochinnosti-v-kirovogradskij-oblasti-na-2016-2020-roki-25-11-2016 (дата звернення 17.02.2017) – Назва з екрана.

2. Про профілактику правопорушень: Закон України від 29 груд. 2009 р. [Електронний ресурс]: Судова влада України. Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://cv.court.gov.ua/tu26/6/2358/> – назва з екрана.

3. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів. Аналітична записка, підготовлена відділом стратегії реформування сектору безпеки (В. М. Гірич) Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1153/>

**Викладач кафедри теорії та історії
держави і права Національної
академії СБ України**

Іванов Олександр Юрійович

РОСІЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ КРИМУ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Одним із напрямів гібридної війни Російської Федерації проти України є посягання Росії на територіальну цілісність України. Зокрема, у лютому-березні 2014 року РФ протиправно анексувала територію Автономної Республіки Крим, порушивши як норми міжнародного права, так і національне українське законодавство. Наразі перед Україною стоїть завдання відновлення законного правового статусу цієї території. Позаяк для ефективної реалізації органами державної влади України своїх повноважень на виконання цього завдання важливе значення має дослідження передумов протиправної анексії Росією території АРК, то саме ці питання мають на сьогодні стати першочерговим предметом наукових досліджень, зокрема історичної та історико-правової наук. Для більш ретельного висвітлення явища анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим необхідно досліджувати його у порівнянні із захопленням Російською імперією території Кримського ханства у 1743 р. Вбачається, що такий ракурс дослідження дозволить виявити загальні закономірності цих явищ та спрогнозувати можливі варіанти попередження дій Російської Федерації щодо подальшої інтеграції Автономної Республіки Крим до свого складу.

Аналіз історичного досвіду свідчить про те, що як у XVIII ст., так і на межі XX – XXI ст., Росією створювалися передумови для органічного включення території Криму до свого складу. Серед основних напрямів інтеграції Криму до політико-правової системи Росії дослідники визначають заходи аграрної реформи, зміни у національному складі населення, умов для ведення господарства місцевим населенням та інші подібні заходи з метою формування у місцевого населення прихильності та покірності новій владі. Однак не набуло значного поширення з'ясування ролі та місця у цій системі досліджень з історії Криму, які проводились російськими науковцями напередодні здійснення анексії та у перші роки після неї.

Загалом політика Російської імперії щодо Криму, як і щодо інших новоприєднаних територій, мала самодержавний характер і була спрямована на ліквідацію будь-яких залишків національної самобутності. Так, С. Богуш-Сестренцевич у своїй праці «История Тавриды», виданій невдовзі після реформи адміністративно-територіального устрою у Криму 1802 р., зазначав, що дослідження історії Криму як окремого регіону мають закінчуватися подіями 1783 р. Надалі, за словами вченого, історія Криму має розглядатись як невід'ємна частина загальної російської історії. Втім, специфіка заходів російського самодержавства щодо ліквідації залишків національної самобутності у Криму була зумовлена місцевими особливостями, які мали підлягати ретельному вивченню.

Початком наукових досліджень щодо кримських земель у Російській імперії можна вважати 1767 р., коли для імператриці Катерини II при сходженні на престол була підготована доповідь – записка «О Малой Татарии». У цьому документі йшлося не лише про те, що війська кримського хана вчиняють набіги на південні контори імперії, чим підривають її національну безпеку, але значна увага приділялась і обґрунтуванню стратегічного значення території півострова для

розвитку російської економіки, опису сприятливих кліматичних умов для ведення сільського господарства. Цей документ слугував початком процесу розробки та реалізації політико-правового механізму приєднання Кримського ханства до складу Російської імперії.

Здійснення загального керівництва включенням території Кримського ханства до складу Російської імперії було покладено Катериною II на її фаворита Г. Потьомкіна. Він був призначений генерал-губернатором новостворюваної Новоросійської губернії. За його дорученням підлеглі генерали мали організувати детальне історико-географічне вивчення території Криму. Першу експедицію на територію півострова з цією метою було споряджено ще у 1773 р. Безпосередньо ж напередодні включення Криму до складу Російської імперії, у 1782 – 1783 рр., за наказами Г. Потьомкіна російським військовим командуванням розроблялися детальні картографічні плани та описи всіх місцевостей, які повинні були підлягати включенню.

У 1785 р. на зміну історико-географічному вивченню Криму прийшли історичні дослідження. К. Габліц, автор праці «Физическое описание Крыма», одержав особисто від Катерини II наказ здійснити ґрунтовний історичний опис Криму. Підготовлена ним у 1786 р. історична праця охоплювала головним чином періоди Давнього Світу та Середньовіччя, містила детальну характеристику побуту Кримського ханства. Із включенням частини територій Речі Посполитої до складу Російської імперії у 1772 р. до справи дослідження Криму долучалися також і польські історики. Зокрема, створений А. Нарушевичем «Опис Тавриди» було особисто вручено польським королем Катерині II. Ознайомлення із цією працею значною мірою визначило напрями подальшої політики імператриці щодо Криму.

Заслуговує на увагу і згадана вище праця С. Богуша-Сестренцевича «История Тавриды». Будучи головою Могилівського римсько-католицького архієпископства та знаним дослідником історії, він був викликаний у 1783 р. Г. Потьомкіним для допомоги у дослідженні минулого Криму. Генерал-губернатор наказав С. Богушу-Сестренцевичу провести ґрунтовне історичне дослідження Криму. Знаменита «История Тавриды», видана у 1800 р. французькою мовою (у 1806 р. – у російському перекладі), складалася з 16 частин, які охоплювали історію Криму від найдавніших часів до 1783 р. Ця праця по суті являла собою переказ змісту різних історичних документів та творів істориків. Однак у ній можна віднайти детальну характеристику змісту багатьох документів, оригіналів яких не опубліковано для широкого загалу (зокрема, договору про васальну залежність між Османською імперією та Кримським ханством 1478 р.). Вбачається, що саме у цьому і полягала цінність цієї праці для російських можновладців, які займалися реформуванням політико-правових інститутів на новоприєднаних територіях.

Наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. так само відбулась активізація російських історичних досліджень щодо Криму. Це було зумовлено тим, що після розпаду СРСР територія Криму знову стала спірною. За українським законодавством Крим здобув автономний статус у складі України, оскільки на 1991 р. відновлена Кримська АРСР входила до складу УРСР. Однак законодавчі органи Російської Федерації один за одним приймали постанови, які визначали російський статус м. Севастополя, скасовували «історичні» правові акти щодо передачі Кримської області до складу 1954 р. та суперечили російсько-українським договорам щодо розмежування території. Тому перед російськими істориками постало два завдання: підвести належні історичні пояснення під ухвалені нормативні акти та підвести фактологічну базу під концепцію «споконвічно російського» статусу Криму.

Однією з перших праць такого роду стала «История Крыма» О. Андреева. Автор висвітлює історію розвитку державності на території Криму з найдавніших часів до 1917 р. – часу припинення існування Російської імперії. Значна частина цієї праці стосується історико-географічних питань та етнічної історії Криму. При висвітленні питань включення Кримського ханства до складу Російської імперії та подальшого перебування цих територій у її складі Р. Андреев характеризує виключно позитивне значення політики російського самодержавства для розвитку економіки Криму та забезпечення реалізації прав корінного населення цієї території. Так само історію заснування м. Севастополя подано через провідну роль у цьому процесі Г. Потьомкіна.

У 2003 р. побачила світ колективна монографія під назвою «Население Крыма в конце

XVIII – конце XX веков (численность, размещение, этнический состав». Автори цієї праці наводять дані, згідно з якими влада Російської імперії нібито постійно дбала про збільшення кількості корінного татарського населення Криму. При цьому, замовчуються факти вимушеної та примусової еміграції кримських татар унаслідок економічних та соціальних утисків. Саме за рахунок цього автори обґрунтовують нібито історичні права Росії на Крим.

Після анексії території АРК Голова Державної Думи Російської Федерації С. Нарішкін зробив заяву про необхідність «ретельного вивчення правової історії Криму». Саме після цього побачили світ праці відомого російського історика права В. Томсінова, серед яких – «Крымское право», «Украинский кризис и метаморфозы современной геополитики» та ряд інших. Зокрема, рішення російської влади щодо нібито незаконності передачі Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР у 1954 р. В. Томсінов прокоментував так: з даного питання прийнято закон про внесення змін до Конституції СРСР, а відповідно до чинної на той час Конституції СРСР 1936 р. з цих питань Верховна Рада СРСР мала приймати рішення (а тому, за логікою автора, прийнятий документ повинен був називатися не «закон», а «рішення»). Як бачимо, аргументи відверто сфабриковані дослідником.

Наприкінці 2016 р. Інститутом російської історії Російської академії наук було видано збірник статей «Крым: проблемы истории». Значну частину статей цього збірника присвячено не стільки питанням історії розвитку власної кримської державності, скільки включенню території Кримського ханства до складу Російської імперії та перебуванню в її складі. У такий спосіб умовах інформаційного протиборства з Україною вкотре зроблено спробу виправдати факт анексії території АРК, у тому числі перед світовим співтовариством.

Таким чином, історичні дослідження російських науковців щодо Криму виступають підґрунтям політики Російської Федерації щодо анексії та інкорпорації цієї території. Вбачається, що такі дослідження можуть становити загрозу національній безпеці України. Тому вітчизняній науковій громадськості необхідно проводити їх ретельний аналіз.

**Студент 1-го курсу факультету № 2
НАВС**

**Іванов Ярослав Юрійович
РЕЛІГІЙНІ НОРМИ ЯК ПОЗИТИВНА ФОРМА ВПЛИВУ НА СУЧАСНЕ
ЗАКОНОДАВСТВО**

На сучасному етапі розвитку, Україна переживає процес національного відродження, повернення до реалізації ідеї розбудови національної правової системи із урахуванням традиційних витоків права. Майже поза увагою вчених-правників залишаються форми впливу релігійних норм на правоутворення, недостатньо повно вивчено природу релігійного права. Отже, необхідна активізація зусиль щодо визначення зв'язку права з духовним розвитком українського суспільства. Це зумовлює необхідність проведення дослідження впливу релігійних норм на систему соціально-правового регулювання суспільних відносин.

Релігійні норми постають як загальносоціальні регулятори, засоби досягнення соціального спокою у суспільстві. Релігійна воля, що міститься у релігійних нормах, офіційно затверджується та забезпечується, відповідає вимогам нормативності. І. В. Міма робить висновок, що загальновизнані релігійні цінності втілюються у принципах права та релігійних нормах, у релігійній та правовій ідеології, у релігійній та правовій системах; вони можуть використовуватись як критерій оцінки позитивного права.

Зрозуміти зміст релігійних норм дозволяє аналіз Біблії. Сфера санкціонування релігійних норм торкається переважно фундаментальних галузей права (кримінального і кримінально-процесуального, цивільного й цивільно-процесуального, частково адміністративного), активне формування яких розпочинається з виникненням первісних форм політичної влади в суспільстві.

Санкціонування релігійних норм відбувається у 2-х напрямках. По-перше, у правову дійсність переносяться норми, спрямовані безпосередньо на упорядкування відносин між індивідами та вирішення конфліктних ситуацій між ними. Наприклад, Старий Завіт виступає свого